

УДК 141.319.8 : 111.6

Володимир Калуга**СУСПІЛЬСТВО ЯК ДЖЕРЕЛО ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА СТИМУЛЯТОР АГРЕСІЇ**

Схильність людини мислити в контексті оціночних суджень часто призводить до того, що упускається суть розглядуваної проблеми. Зокрема з поля зору дослідників найчастіше випадає осмислення такої очевидності, як властивість суспільства «продувати» не лише прийнятну поведінку, але й таку, що відхиляється від встановлених норм і очікувань. Стаття присвячена дослідженню суспільства як джерела будь-якої поведінки, притаманної його членам, усім без винятку.

Ключові слова: суспільство, поведінка, норма, відхилення, сексуальність.

V. Kaluga**SOCIETY AS A SOURCE OF DEVIANT BEHAVIOR AND A STIMULATOR OF AGGRESSION**

The human community is an essential condition and factor for the formation of the individual. Society as the most numerous of the known modes of co-existence of mankind is the cause and source of almost all models of behavior inherent to its members. Implementing a tendency to distinguish between good and evil, man within society tends automatically to distinct acceptable or «normal» and deviant models of behavior. However, appealing to evaluating judgments in order to understand the nature of society, the human condition and the sources and manifestations of its activity causes failure to grasp the truth substituting it by numerous assumptions and theories. The latter turn out to be absolutely ineffective to prevent many problems faced by people, the community and humanity in general, and often lead to utter confusion. Therefore, understanding the essence of society beyond evaluating judgments opens new perspectives to find out really effective mechanisms for regulation of the human community in a way that it is the most favorable for the formation of a unique human being and a comfortable existence.

Keywords: society, behavior, rule, deviation, sexuality.

В. Калуга**ОБЩЕСТВО КАК ИСТОЧНИК ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ И СТИМУЛЯТОР АГРЕССИИ**

Склонность человека к мышлению в контексте оценочных суждений часто является причиной упущения сути изучаемого вопроса. В частности с поля зрения исследователей, как правило, исчезает осмысления само собой очевидного факта, состоящего в том, что обществу присуще формировать не только соответствующее различным нормам поведение, но так же и девиантное. Усилия автора направлены на исследования общества как источника любого поведения, какое только возможно и присуще хотя бы одному члену общества.

Ключевые слова: общество, поведение, норма, отклонения, сексуальность.

Відомі широкому загалу численні філософські та наукові дослідження суспільства і його природи, як правило, оминають одну з, так би мовити, делікатних тем. Йдеться про властивість суспільства спонукати своїх членів до проявів так званої девіантної поведінки, а також стимулювати в людей виникнення і поглиблення внутрішніх конфліктів, які, окрім іншого, призводять до породження агресивності в людському просторі. Крім того, згадана властивість, як не дивно, є таким собі механізмом, який убезпечує суспільство як численну людську спільноту від саморуйнування під тиском або масштабно-го індивідуального становлення унікальної істоти, яка виявляється антагоністом репресивного середовища, або неконтрольованого прояву радикального зла. Очевидно, «замовчування» згаданого факту пов'язано перш за все зі схильністю людини до самообману та лукавства. Принаймні, цивілізована істота оперує у своїй свідомості помилковими, щоб не сказати згубними, переконаннями і враженнями, що неодмінно відбивається на її внутрішньому стані, екзистенції, загальній ситуації в світі. Відтак сучасна людина – неспростовно трагічна істота: вона перебуває в полоні ілюзій, деє внутрішньо або ж інтуїтивно відчуває це, однак чи то не наважується, чи то не має достатніх ресурсів, щоб якимось чином спробувати змінити ситуацію на краще. Вона котиться по інерції до невідворотно згубного кінця і водночас розпорошує свою увагу й зусилля як не на панегіриках власній величчю і могутності, то на докорах, адресованих долі, іншим або й творцеві. Робить все, щоб тільки уникнути перегляду і зміни власної ситуації. Вона просто зрослась або змиралась з відчуттям власної нікчемності, дивним чином трансформованим у відчуття власної значущості. Тож все те, що в неї б мало викликати безкінечний подив і благоговіння, породжує лише розчарування, острах або апатію і в результаті – агресію, прагнення підкорити, опанувати, набути або прибрати з поля власного сприйняття. Це стало стилем і способом її повсякденного існування. Таким чином людина позбулася у своєму теперішньому бутті

чогось надто важливого. Настільки важливого, що разом з його втратою зміст її існування загубився в непрохідному болоті абсурду.

Вона втратила внутрішній стрижень, опору, перетворившись на виражену колективну істоту, що в своїй життєдіяльності спирається за досить рідкісним винятком на масово поширені і санкціоновані алгоритми дій, зведені в поведінку. Вона мислить як всі. Вона діє як всі. Вона дотримується приписів як всі. Вона – індивідуально виокремлене за посередництва «Я» обличчя і постать всіх: колективу, маси. Вона – істота без внутрішнього стрижня і без покликання, позбавлена власного онтологічного коріння, що виростає з роду. Безрідна, вона віддана на поталу масам. Її душа сповнена екзистенційного розпачу, тоді як її свідомість намертво тримається за абсурдні переконання і вірування (наукові чи релігійні), найчастіше зведені до статусу істини в останній інстанції. Дотримуючись їх, вона рухається по життю як сомнамбула: будь-яка її активність позбавлена глибокого усвідомлення, в т. ч. того, що справді стоїть за цією активністю і яких реальних наслідків від неї варто чекати. Тому іноді виникає враження, що буденну людину таки справді щось веде по життю, організовуючи її активність без того, щоб вона помічала це. А інакше як пояснити практично ідентичну реакцію нібито персоніфіковано унікальних індивідів на типові подразники й обставини життєвого простору людини?

Що ж стосується поведінки в цілому, то в ній знайшла своє відображення загальна специфіка реакції людини на різноманітні поточні життєві виклики. Крім того, поведінка цивілізованої істоти поступово перетворилася з акумулятора елементів пристосування до навколишнього середовища, вироблених у поколіннях, та вивірених механізмів і способів взаємодії зі світом чи іншими в структуровану систему моделей фізичної і мисленнєвої активності відповідно до структур соціального простору або Ойкумени. Ці моделі не виробляються кожним окремим індивідом методом проб і помилок або ж внаслідок прискіпливого спостереження і вправління, а способом копіювання і засвоєння фактично без участі критичного, щобільше, творчого начала самого індивіда. Іншими словами, від самого народження дитина потрапляє в певним чином впорядкований соціальний простір, який автоматично налаштовано на передачу власного стилю існування в поколіннях шляхом нав'язування та навіювання. Умовно кажучи, соціальний простір або суспільство автоматично програмує своїх членів, нав'язуючи їм відповідну інтегровану (само)ідентичність, водночас перетворюючи їх на масу споживачів-продуцентів. Інакше суспільству не вижити, адже воно за своєю неспростовною властивістю завжди демографічно переобтяжене, а отже, його члени, по-перше, за жодних обставин не можуть дійти безпосередньої згоди поміж собою. Як наслідок, суспільство завжди потребує наявності регулятивних механізмів, які б не лише організовували активність його членів, але й убезпечували б його від руйнування під дією, з одного боку, радикального зла, як його розумів Кант, з іншого – індивідуальної спонтанності, тобто тяжіння до чистої свободи, в т. ч. за посередництва творчості, медитативних практик, екстриму абощо. По-друге, більшості членів суспільства не до снаги індивідуально організувати своє задовільне існування, адже над суспільством завжди тяжіє дамоклів меч дефіциту, щоправда попри загальноприйняту думку, не матеріальних благ, а змістопокладаючої основи соціального співіснування. Йдеться про те, що в умовах потужного антропологічного тиску на індивіда останній за незначним винятком втратив рештки екзистенційного суверенітету і завжди потребує зовнішнього стимулюючого начала, щоб в такий спосіб залишатися організованою умовно активною істотою та надавати певний зміст своєму існуванню, опосередковуючи останній за допомогою очікувань і вимог оточення. Водночас суспільство, щобільше, за теперішніх виробничих потужностей та технологій, насправді потребує незначної кількості трудових ресурсів, щоб налагодити справді ефективне виробництво і таким чином забезпечити всім необхідним усіх без винятку членів спільноти. Як наслідок, за ефективно налагодженого виробничого процесу близько половини членів спільноти в активному трудовому віці виявилися б зайвими в трудовому процесі і мали б самостійно віднаходити собі чим себе зайняти. На що соціальна істота, як показує життєвий досвід, здебільшого не спроможна. Тому суспільство автоматично створює умови та обставини, за яких воно може задіяти так чи інакше все населення без винятку. Задля цього саме суспільство автоматично стимулює прояви радикального зла, формуючи попит на тих, хто б від імені держави боровся з його проявами на рівні мас.

Іншими словами, суспільство, щоб вижити і зберегти власну стабільність, завжди потребує у своєму складі певної кількості членів, які б своїм існуванням і діяльністю, окрім іншого, продукували, так би мовити, додаткові робочі місця, наприклад, охоронців громадського порядку тощо. Відтак при-
таманний сучасній людині спосіб колективного існування неодмінно передбачає наявність осіб зі стабільною умовно антисоціальною поведінкою, і водночас разові різноманітні прояви антисоціальної поведінки практично кожного члена спільноти. Скажімо, громадська думка будь-яких спільнот завжди засуджувала схильність до крадіжок та обману чи й лихварства і водночас часто в масах знаходить схвалення спроможність індивіда надбати статки далеко не чесним шляхом. Таких людей, якщо й не поважають, то обов'язково перед ними схиляються. Те ж саме, очевидно, стосується і насилля: осіб, спроможних чинити відвертий тиск на інших та нав'язувати власну волю, щонайменше поважають, а часто й підносять до рівня соціальних небожителів. Відповідно, суспільство живе парадоксами: те, що

теоретично воно проголошує «чорним», у потоці життєвих клопотів ідентифікує як «біле», і навпаки. Тому хоч і гіркі, але все ж близькі до правди є слова відчаю Ніцше, у яких йдеться про те, що саме людина є найжорстокішою твариною! Найкраще вона почуває себе, спостерігаючи за трагедіями, дивлячись на розп'яття абощо. Коли людина винайшла пекло, останнє перетворилося на її небо на землі [4, с. 138–140]. Очевидно, саме в такий спосіб буденній людині виявилось найпростіше, так би мовити, змістовно організувати своє існування, оскільки будь-яке мистецтво, спорт або будь-яка інша творча чи й продуктивна діяльність потребують колосальної зосередженості, майстерності, ініціативи, а разом з ними і відповідального підходу, чого явно бракує більшості «оцивілізованих» індивідів. Відтак посередня людина, виходячи з власної ситуації, часто вдається до пошуку примарної втіхи в нищому, потворному або й жорстокому, адже «найтяжче витримати людині спокій, що не порушується ані пристрастями, ані справами, ані розвагами. Тоді вона відчуває власну нікчемність, покинутість, недосконалість, залежність, безсилля, пустоту. Із глибин її душі відразу виповзають безпросвітна печаль, сум, гіркота, злоба, відчай» [Блез Паскаль].

А проте, не вдаючись у високі матерії і не довго роздумуючи над тим, з якого б то доброго дива вона тяжіє більше до нищого, аніж до духовного, посередня людина винайшла, а точніше сприйняла як своєрідну життєву істину, як на неї, геніальне виправдання всім своїм екзистенційним «витребенькам»: «Життя одне. Банальна річ; треба брати від нього найбільше; необхідно спробувати і скуштувати всього» [6, с.103]. І значна частина індивідів таки силкується дотримуватися згаданого принципу, що-правда, одного разу так чи інакше «обпікшись» на «спробуваному», найчастіше несвідомо уникає подібних експериментів, віддаючи перевагу плинному сірому життю буденної істоти. Хоча є й такі, котрі, якщо й здатні або привчилися чи звиклися отримувати хоч якусь насолоду в житті, то тільки «знімаючи вершки» нищості, демонструючи своєрідну поведінку.

З теоретичних позицій існування суспільства, представлених насамперед на рівні різноманітних гуманітарних наук і окремих концептів, подібну поведінку, яка явно відхиляється від загальноприйнятих норм і правил, іде врозріз з вимогами й очікуваннями оточення, ставить під сумнів притаманну спільноті чи організації ієрархію цінностей або й одним лише своїм фактом існування розхитує позиції усталеного світогляду, прийнято позначати поняттям «девіантна». При цьому варто звернути увагу на те, що відправним моментом визначення норми/девіації береться не сам по собі індивід чи природа людини в цілому, а особа як зумовлена одиниця суспільства. Тобто суспільний інтерес, так би мовити, бере гору над індивідуальною екзистенцією, а отже, в парі суспільство-індивід провідне місце завжди належить суспільству. Відповідно, суспільство очікує або й вимагає від індивіда знеособленої поведінки, позбавленої індивідуальної родзинки, а головне – самоусвідомлення і самоконтролю; такої, що відповідає всім приписам і нормам. Водночас, як підкреслив Генрі Хаскінс, «гарна поведінка – останній прихисток посередності». А отже суспільство завжди тяжіє до збереження критичної маси посередностей, які своїм існуванням гарантують його виживання, в тому числі і за рахунок того, що схильні бути терплячими та неперекірливими до умов власного становлення й існування. Попри численні нарікання або й якісь розрізнені неусвідомлені протестні діяння, посередня людина все ж навіть не має наміру, щобільше, не очікує кардинальних змін в існуванні спільноти, особливо тих, які б викривали всю убогість її ества, адже «терпіння – добродіє знедолених» [Філіп Массінджер], і воно, мабуть, безмірне як на посередню соціальну істоту. А коли все ж таки в когось уривається терпець, то за надто рідкісним винятком, індивід просто божеволіє: тут кому вже як поталанить – комусь випадає шлях маніяка, іншому ж обходиться лише глибокою депресією, шизофренією абощо. Проте божевільна людина вже не здатна «віртуозно» грати в соціальні ігри і підтримувати заведений порядок. Вона стає прямолінійною у своїй поведінці, без того, щоб співвідносити її з будь-якими еталонами. Іншими словами, вона втрачає психологічну і поведінкову гнучкість, що явно вичленовує її з-посеред інших, бо вона на своєму життєвому шляху автоматично «відхиляється» від маси.

Причиною девіації з позицій психіатрії або й взагалі буденної людини є помітний розлад психічного здоров'я індивіда з очевидними змінами у фізіології організму або без таких. Проте чітких критеріїв, за допомогою яких можна було б встановити беззаперечний факт відхиленя у психіці людини, а відповідно і ту чи іншу хворобу, патологію, виявляється не існує. Принаймні «і до сьогодні діагностичні критерії в психіатрії, будучи в основі своїй відносними, є результатом професійно виробленої згоди, а не науково детермінованого переконання» [1, с. 20]. Таким чином, те, що прийнято ідентифікувати як «девіантна поведінка», знову ж таки не є самим по собі фактом, а лише результатом оцінки або відносного знання чи враження. А отже, за констатацією поведінкової девіації криються не стільки очевидні, можна сказати, об'єктивні збої у функціонуванні організму чи психіки, не явне ушкодження основ ідентичності, скільки змова, досягнута в спільноті щодо норми і патології. Тоді як з позицій буття будь-яка девіація може виявитися швидше обставиною індивідуального і водночас колективного становлення, підставою для реалізації індивідом власного покликання в житті, аніж проявом «браку». Тому цілком ймовірно, що будь-яка девіація, або норма, – це не що інше як оптимальний спосіб соціального «функціонування» кожного окремо взятого індивіда відповідно до його душевно-енергетичного стану або організації. І нічого іншого.

З позицій буденного існування початком прояву будь-якої девіації прийнято вважати лукавство – довільну або мимовільну маніпуляцію враженнями і відповідно аргументами на користь тих чи інших дій: «Що характеризує найповніше виродженців, так це – відсутність моральності та схильності до правдивості. Для них не існує законів, сумнівів та відчуття сорому...» [3, с. 146]. Наприклад, у схильних до крадіжки людей формується стійке враження про те, що вони не можуть або їм не вигідно іншим способом добувати собі засоби до прожитку. Лукавство проявляється ще й в тому, що індивід далеко неадекватно оцінює або й ідентифікує свої можливості, потреби, ресурси тощо. Як правило, це поєднано з суттєвим зміщенням основи (само)ідентифікації з умовно стандартної позиції, тобто з психічними розладами. Однак часто до подібної неадекватної оцінки, між іншим, підштовхує саме суспільство, встановивши низку табу та вивівши численні норми, що йдуть врозріз із проявами індивідуальної ідентичності частини спільноти.

Водночас неможливість реалізувати індивідом вроджені або якимось чином набуті та глибоко вкорінені схильності відкрито, не боячись осуду або й іншого покарання, по-перше, змушує його «маневрувати», по-друге, викликає внутрішній стан роздратування у поєднанні з відчаєм. Все це автоматично виливається у внутрішню перманентну напругу, яка час від часу дає про себе знати за посередництва різноманітних форм агресивної поведінки. Хоча за поверхового погляду часто складається враження, особливо в самого «агресора», наче приводом для проявів ним агресивності слугують винятково зовнішні подразники, які в кожен конкретний момент так чи інакше протидіють його намірам або інтересам. Однак всі наміри, щобільше, інтереси, є лише блідим відображенням того, що можна ідентифікувати як прагнення людини до стану внутрішнього спокою та/або задоволення, а вони обернено пропорційні стану внутрішньої напруги чи тривоги, які не контролюються і не регламентуються раціонально-вольовим способом. Оскільки ж досягти стану внутрішньої рівноваги хоча б на тривалий період часу в буденному житті за відсутності відповідної практики фактично неможливо, заклопотана істота змушена завжди нести на собі печатку агресивності. Однак притаманна їй екзистенції агресивність є прямим свідченням того, що онтологічний простір помешкання людини є далеко не комфортним для неї. Що людина якимось чином втратила спроможність «вписуватися» у світ, перебувати з ним у резонансі. А з позицій іудо-християнської парадигми, що вона вчинила гріх і несе покарання за вчинене. Проте окремі мислителі попри загальноприйнятую концепцію гріховності людини схилиються до думки, що «основний гріх Адама, точніше Каїна – агресивність. Фрейдисти стверджують, що агресивність тісно пов'язана з гомосексуальністю» [3, с. 104]. Відповідно, доведена до певної межі напруги, агресивність штовхає людину до неадекватних дій та вчинків. Коли ж агресивність стає невід'ємним і неспростовним станом душі індивіда, його поведінка неодмінно набуває рис неприхованої патології.

Зрештою, більшість фахівців схилиються до думки, що девіантна поведінка людини, якщо тільки вона не спричинена безпосередньо вродженими патологіями, так чи інакше, але обов'язково пов'язана з особливостями функціонування її сексуальної сфери. Іншими словами, сексуально задоволений і врівноважений індивід не схильний до девіантної поведінки. І навпаки, індивід, який з якихось причин не може сповна і без особливої напруги задовольнити свої сексуальні фантазії чи потреби автоматично стає схильним до девіантної поведінки. Природно, наявність схильності не означає її автоматичну реалізацію, оскільки сексуально або іншим чином невдоволені індивіди найчастіше автоматично розряджають внутрішню напругу в той чи інший спосіб. Найпевніший і найпростіший – виснажлива фізична праця, особливо, якщо вона ще й пов'язана з землею. Про це свідчить хоча б той факт, що серед селян до останнього часу, тобто до моменту, коли село втратило виняткову прерогативу виробника сільськогосподарської продукції, зустрічається найменше індивідів з психічними відхиленнями, тоді як «... статистика показує, що найбільший відсоток психічно хворих дає інтелігенція» [3, с. 28]. І це зумовлено навіть не стільки генетично, хто б і що не стверджував, скільки екзистенційно: інтелігент завжди виявляє себе заручником величезної кількості умовностей, що сковують його на кожному кроці, водночас він має вдосталь вільного часу і можливостей, щоб концентруватися на своїх внутрішніх переживаннях. Таким чином, не витримуючи внутрішнього тиску, психіці інтелігента нічого не залишається як вдатися до застосування захисних заходів. Серед них найрідкіснішими бувають продуктивні творчі поривання, внаслідок яких людство має справу з шедеврами мистецтва чи творчої діяльності в т. ч. наукових відкриттів. Найчастіше – затяжні стани депресії, апатії або тихого помутніння розуму. Іноді – складні, часто хронічні хвороби.

З іншого боку, щоб зняти значну частину напруги, викликану страхом громадського осуду й непорозуміння, відповідно пов'язану з проблемою ідентифікації, особливо щодо сексуальних смаків і пристрастей, окремі індивіди, очевидно, не винайшли нічого кращого, як групуватися за, так би мовити, інтересами. Крім того, що індивіду із умовно спотвореними сексуальними вподобаннями досить складно сформулювати адекватне враження і налагодити адекватне ставлення та відносини як з представниками своєї, так і протилежної біологічної статі. Найпевніше, очевидно, він себе почуває в колі людей з таким же або подібним «полюсом» сексуальності. Звісно, об'єднання «своїх людей» зі зрозумілих причин до останнього часу були або мало публічними, або й взагалі таємними. Відповідно їх функціонування

неодмінно обростало домислами й вигадками аж до міфологізації чи містифікації. Як наслідок, вони часто викликали й «успішно» продовжують викликати підозру та/або роздратування в масах. Однак важко судити настільки таке ставлення справді виправдане, хоча, наприклад, «д-р Віттельс пише, що педераста організовують кліки, які допомагають один одному та просувають один одного» [3, с. 121]. А це означає, що все ж існує певна ймовірність деякої спонтанної змови, коли важелі управління і розподілу фінансових потоків у своїх руках фіксують групи людей з певними смаками та вподобаннями. Іншими словами, до влади, в бізнес, закриті організації на кшталт церкви автоматично постійно просуваються ті, хто «зручний і зрозумілий», близькі по духу і сприйняттю індивіди. Зрештою, може виявитися, що світом заправляють не «ангели», тобто психічно цілісні, духовно багаті представники людства, а «демони» – індивіди з явними і можливо колосальними душевними вадами. А інакше, для чого їм підніматися на такі соціальні висоти і відриватися від людей, від оточення, ховатися за спинами бодігардів і стосами «баксів» та щитами законів?!

До речі, досить показовою властивістю своєрідних замкнених малих груп «за уподобаннями» є їх схильність до «затягування» собі подібних у своє лоно і тотальний контроль над ними. Саме в середовищі подібних груп спрацьовує широко відомий і водночас малоосмислений у масах принцип: «вхід – рубль, вихід – десять». Одного разу потрапивши в таку групу і набувши її членства, індивід ризикує залишитися назавжди «відданим» цій групі, адже будь-яким намаганням полишити її, вона за посередництва решти членів неодмінно чинить всілякий тиск на «відщепенця» аж до погроз життю або застосування прямого насильства. Причин того, очевидно, декілька, однак досить дієвою є та, що пов'язана з самолюбством і інерційністю духовно нерозвиненої особи. Наприклад, група алкоголіків завжди підтримує морально або й матеріально свого «побратима», однак як тільки той наслідиться заявити, що «зав'язує», він тут же піддається нищівній критиці й образам. А все тому, що його вдалий приклад боротьби з алкоголізмом автоматично поставитиме під сумнів переконання решти алкоголіків, адже, якщо хоч хтось здатен побороти тягу до спиртного, то її може побороти й решта. Цього тільки треба справді захотіти або до подібного рішення необхідно дорости. А це для більшості посередніх індивідів майже не можливо, бо деградувати, як ми з тим звикли, набагато простіше, ніж постійно тримати себе в полі розвиткової напруги. Водночас досить легко знайти «пристойне» або й «залізобетонне» пояснення питання, чому змінити нічого не можливо, і далі з «чистим сумлінням» продовжувати деградувати, при цьому спримаючись залишатися нібито гідною поваги або хоча б співчуття людиною.

Те ж саме, між іншим, стосується і сексуальних смаків та вподобань. Людина з явно вираженими патологічними сексуальними пристрастями, наприклад, гомосексуаліст або педофіл, воліє жити переконанням, що змінити свої смаки їй не до снаги. Не даремно ж серед колоритних сексуальних мас побутує доведена майже до статусу істини думка про те, що, будучи гетеросексуалом, індивіду досить легко перевертнутися в табір гомосексуалістів, одного разу спробувавши його принади, тоді як гомосексуалісту не можливо щось вдіяти зі своїми пристрастями, щоб відмовитися від них на користь природного способу задоволення статевого потягу. Частковим підґрунтям для подібного переконання може виявитися явище латентного гомосексуалізму: приховування індивідом домінуючих сексуальних потягів гомосексуального характеру за цілком пристойною поведінкою. Саме перехід гомосексуаліста з латентної у відкриту або напівлегальну форму самоорганізації швидше за все може бути причиною неадекватних вражень легкого зміщення від гетеро до гомо. Іншою причиною є очевидна відсутність адекватних знань про те, чим насправді є сексуальність та чим спричинені різноманітні форми її прояву і реалізації. Відповідно, сучасна людина погрузла в трясину різноманітних припущень, переконань і вражень, зібраних у різноманітні теорії, які часто «не з лісу ведуть, а в ліс». Проте вона воліє не помічати того, якимось вже мирячись і з соціально-побутовою необлаштованістю, і з станом внутрішнього неспокою або й розпачу, і з відсутністю навіть змоги встановити зміст свого існування. Вона відмовляється вилучати себе з маси, переглядати власну поведінку, віддаючи перевагу осмисленим діям та вчинкам. І все ж попри її впертість та душевну убогість, «у людини є свобода вибору. І цей вибір може привести вас до патології або ж може зробити вас Буддою. Якщо людина віднайшла свій шлях, свій стиль, своє життя, тоді сексуальні проблеми зникають» [68, с. 96]. Врешті, поки людина залишається людиною, вона несе в собі суто індивідуальне начало, нехай навіть цілком пригнічене або й доведене до стану «омертвіння». Саме повернення до індивідуального начала в собі, відкриває індивіду шлях до переродження, до відновлення рівноваги, а водночас і до вибору самого себе як цілісної істоти, якій до снаги набутися стану свободи і «первісної спонтанності», втраченої в ході довгого процесу цивілізації; йдеться про повторне відкриття природної мудрості, що складається і з інстинкту, і з того, що можна назвати «містичною симпатією», завдяки якій мудрець несвідомо реанімує в глибині свого ества гармонію з космічними ритмами» [2, с. 335].

Відтак, розмірковуючи над природою та властивостями суспільства як умови й обставини буття заклопотаної істоти або «*Homo Sapiens*», можна виокремити певні його властивості, які зводяться до амбівалентних функцій в екзистенції індивіда. Зокрема йдеться про його властивість водночас стримувати та обмежувати розвиток індивіда і водночас таким чином виступати своєрідною системою на-

буття індивідом досвіду заради наступного становлення. Останнє, до речі, як і багато інших прикладів демонструють важливий принцип пізнання: суть чого б то було найпевніше відривається поза межами оціночних суджень. Тобто істина, окрім іншого, відкривається за межами добра і зла, корисного і шкідливого. Істина принципово недоступна інтенційно налаштованому досліднику.

Література:

1. Глузман С. Ф. Свободные рефлексии на скользкую тему / С. Ф. Глузман // Новости медицины и фармации в Украине. – № 17 (291). – 10.09.
2. Еліаде, Мірча. Священне і мирське [Текст]. – Міфи, сновидіння і містерії. – Мефістофель і Андрогін. – Еліаде М. Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання / М. Еліаде ; пер. Г. Кьоран, В. Сахно. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 592 с.
3. Климов Г. Протоколы советских мудрецов [Текст] / Г. Климов. – Краснодар : «Советская Кубань», 1995 – 448 с.
4. Ніцше Фридрих. Так казав Заратустра [Текст] / Ф. Ніцше // Жадання влади / Ф. Ніцше ; пер. А. Онишко, П. Тарашук. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2003. – 437 с.
5. Ошо, Раджниш. Жизнь, любовь, смех. Секс. Дар Атиши [Текст] / Р. Ошо ; пер. с англ. К. Семенов. – К. : София, 1994. – 128 с.
6. Ульяненко Олесь. Знак Саваофа [Текст] : роман / О. Ульяненко. – К. : Нора-Друк, 2006. – 292 с.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри історії і політології Природничо-гуманітарного ННІ НУБіП України, протокол № 2 від 18 вересня 2014 р.